

Vaša „opomba uredništva“ k dopisu v št. 17. „U. T.“ me je pravzaprav napotila, da sem napisal te vrstice. Čutim z Vami!

Z bratskim pozdravom najvdanejši
Petr Skalický,
starosta Z. U. J.

Vzgojimo mislece!

Pri III. obdobjem zboru „Zveze slov. štajerskih učiteljev in učiteljic“ v Celju dne 20. aprila 1908 govoril Ludovik Černež.

(Konec.)

Pri tej priliki sicer mimogrede opomnim, da mora učiteljstvo storiti vse, da se mu šoli odrasla mladina ne odtuji; zakaj sicer ostanemo le šolski učitelji, a nismo ljudski, narodni učitelji.

Učenec naj torej ne misli, da sem kako nadbitje, ker nadbitja sploh ne tlačijo zemlje. Čuti naj, da sem človek kakor on, ki pa sem pripravljen in pozvan, da ga učim in vzgajam. Ve naj, da imam in hočem imeti kot učitelj v šoli prvo, odločilno besedo, da pa imam tudi jaz dolžnosti, velike dolžnosti v človeški družbi, da jih izpolnjujem kolikor le mogoče vestno in natančno.

Učenec naj ne misli, da sem nezmisljiv in naj ne sprejme nobene moje sodbe slepo! Pomisli naj dobro vsako moje besedo in ako pride kdaj do drugega zaključka nego jaz, naj mi to odkrito pove, da spoznava resnico po Sokratovem zgledu, ki je navedel razgovor tako, da je učenec sam prišel do spoznanja resnice. A če sem se sam zmotil, pripoznam odkrito svojo zmotu. To mi ne škoduje.

In le poizkusimo osvoboditi otroškega duha in videli bomo, s kakim zanimanjem bodo delali otroci, spoznavši, da nimajo glave vrh telesa za to, da bi z njo kimali, temveč za to, da samostojno mislijo, kakor meri mlada tica po prvih nerodnih poizkusih veselo in smelo prosti zrak, čuteč namen in moč svojih peruti.

Važno je, da zna samostojno presoditi vsako izgovorjeno sodbo in se ne da motiti od bobnečega glasu, gladkih fraz in cenih obljub, a še mnogo važnejše je po mojem prepričanju to, da zna presoditi, kar čita. Saj se ideje razširjajo najbolj s tiskom in po vsi pravici se imenuje časnikarstvo velesila. Tiskana beseda ima čuden, sugestiven vpliv na človeka. Dozdeva se mu pač, da to, kar je takorekoč ovekovečeno s tiskom, ne more biti napačno ali celo neresnično.

Kako otrok o tem misli, mi je povedal šolarček, ki je trdil o nekem dogodku: Res je, res! Saj je bilo v časo pisu!

In kakor ta fantič, misli ogromna množica — nemislečega ljudstva. A kake posledice ima to slepo verovanje v tiskano besedo danes, ko že skoro težko rečemo s francoskim kraljem Ludovikom XII., da je „tiskarstvo neizmerna dobrota in njega iznajdba bolj božjega nego človeškega izvira“ — to čutimo in vemo dobro vsi!

Je pač res tako, da se i najboljša reč lahko porabi tudi v — slab namen!

A le za nemislečega človeka je nevarnost. Misleč človek pa se uči tudi iz slabega čtiva.

In naša naloga je, da vzgojimo zarod, ki bo znal kolikortoliko razločevati med dobrim in slabim, med resnico in lažjo.

Sestavitelj čitank se z vso hvala vredno vnemo trudijo, da bi podali naši mladini vzornega čtiva, a vestni učitelj se muči, da iztisne po vseh pravilih moderne pedagogike iz vsakega berilnega sestavka vsako kapljico učenosti in modrosti, ki jo je dotični pisatelj vlijl vanjo, časih še celo mnogo več! En moment pa se pri obravnavi navadno popolnoma pozabi, in to je verjetnost, oziroma resničnost, stvarnost dotičnega berila.

Učitelj pač sam čuti, da v tem oziru v marsikaterem berilu ni vse v redu, pa se skrbno varuje, da bi prišli otroci na to. Rajši sploh izpusti dotično berilo. Jaz pa trdim, da so ravno taki sestavki najbolj pripravi, da naučimo otroke, kako naj pri čitanju pazijo in mislijo.

Dovolite mi dva primera!

Vsakomur je znana tista povest o „Čudni skrinjici“.

Ali je verjetno, da je nosila gospodinja tisto skrinjico vse leto okolo? — Ko bi vsaj le skatljica bila! Presneto kratke pameti bi morala biti, da bi ne prišla prej na šalo. In pa prav nič radovedna, torej čudna lastnost za — gospodinjino!

In ogledimo si naslednji sestavek:

Najboljši kašipot.

Sin se je izučil rokodelstva pri svojem očetu. „Zdaj pa le po širokem svetu!“ reko mu oče, „da se še bolj izuriš v svojem delu in tudi spoznaš, kako se kruh služi pri tujih ljudeh. Tudi jaz sem storil nekatero stopinjo po svetu, in še nikoli mi ni bilo tega žal!“ Tako so govorili oče in mu naštel še celo vrsto trgov in mest, kamor naj gre in se pomudi z delom.

„Za božjo voljo!“ oglasi se prestrašena mati, „kaj pa misliš, oče? O vseh teh krajih še praviti nisem nikoli slišala in tod naj bi hodil sam, revež? Kdo ga bo varoval, kdo vodil? Naj le ostane doma; ljubo, doma, kdor ga ima, pravi star pregovor.“

Oče na to nič ne odgovoril; sinu namignejo, peljejo ga pred uljak ter mu reko: „Le pogledj jih veselih živalic, kako vrše in hite na delo. Daleč, daleč gredo okrog in kdo jih vodi na daljnem potu od evetke do evetke? Kdo jih varuje, marljive delavke, da jih med potjo ne požoro sovražne ptice? Kdo jih zopet pripelje v domači panj, bogato obložene z blagodišečim voskom in medom? Ali ne Oče nebeški, ki z enako dobroto skrbi za velikega slona kakor za malo miško? Ali ne On, brez katerega volje še vrabec ne pade raz streho?“

Nato se obrnejo oče k materi, ki so zadaj stali in pa poslušali. „No, mati, ali naš sin ni več ko le-te čebeličice?“ Pri tej priči so mati utihnili in z mirno dušo pustili sina po svetu.

Pri obravnavi tega berila morajo najti učenci po kratkih vprašanjih sami razne neverjetnosti in jopgreške, tembolj ako so se že kaj učili o čebelarstvu.*

Oče je naštel celo vrsto krajev. Katere kraje pač? Gotovo tiste, kjer je delal nekda

*) Tudi v jezikovnem oziru je to berilo silno slabo. Uredništvo.

sam kot pomočnik. Mati pa še baje o vseh teh krajih nikdar praviti ni slišala! Ali je to verjetno? Oče bi ji bil gotovo že večkrat pripovedoval, kako in kje je potoval, saj vemo, da se ljudje s tem kaj radi pobahajo! Pravil bi ji bil, kaj vse se je naučil v tujini in kake koristi ima od tega. Tada pa bi mati ne bila tako obupavala.

Kdo vodi čebeličice? Kdo jih varuje, da jih ne požoro ptice? Kdo jih zopet privede nazaj v domači panj, bogato obložene z blagodišečim voskom in medom? — Iz teh stavkov bi sklepali, da se nobena čebeličica ne izgubi; v resnici pa jih mnogo, mnogo požoro ptice in druge sovražnice. Mnogo jih uničijo razne nezgode in marsikatera se ne vrne več v svoj panj. Toda tega skoro niti ne opazimo, ker se čebele v tem času silno množijo. Saj je znano, da delavka pri dobri paši itak ne živi dosti čez šest tednov, ker se takorekoč izdela do smrti. Tudi ni res, da prinašajo čebele vosek v panj, temveč ga še-le v panju pripravljajo! Izpotevajo ga kot nekako toščo po obilnejšem zauživanju medu. — Ali ne Oče nebeški, ali ne On, brez katerega volje še vrabec ne pade raz streho? Vrabec pač ni neznatnejši kot čebeličica! Ali je res treba poniževati Boga z neresničnostmi? Ali se ne kaže stokrat večja modrost Stvarnikova baš v prečudnem organizmu in tajinstvenem življenju čebele? — Nato se obrnejo oče k materi, ki so zadaj stali pa poslušali! „No, mati, ali ni naš sin več, ko le-te čebeličice!“ — Smešno! Pri tej priči so mati utihnili. Sklepali torej moramo, da je do tega trenutka mati ves čas tarnala in govorila, obenem pa — poslušala! To bi bila vsekakor čudna zmožnost! In koga je hotel oče postaviti za kašipota? Ali čebeličice ali Boga? V resnici je pač le povedal, da bo že Bog varoval sina. Koliko lepše bi se glasilo: „Pojdi, sin, po svetu! Bodi priden in izvežbaj se, pa doma in Boga ne pozabi!“

Iz takih in sličnih obravnav naj otroci spoznajo, da ni vse res kar je tiskano, da je mnogo, mnogo izmišljenega in dosti neresničnega.

Pregovor pravi, da je papir potrpežljiv, ker prenese še tolike neumnosti in neresnice!

Zaraditega pa ne smemo ničesar slepo verjeti, kar čitamo, temveč vse dobro preudariti in premisliti, vedno in povsod pa iskati resnice, po besedah našega pesnika: „Resnica nad vse, to je čist ideal!“ Ako se bodo učenci navadili takorekoč kritikuj čitati, bodo sami našli v svojih knjigah razne neverjetnosti in nemogočnosti, n. pr. tisti račun, kjer pomeša nekdo 1 kg kave po 3 K 84 h z 1 kg po 36 h. Kje pa se dobi kava po 36 h? In recimo, da bi se dobila, kdo neki bo mešal tako dragoceno kavo s tako slabo? — Ali pa naslednji stavek: „Ko bi se bil hotel rešiti, bi moral plavati, pa nisem mogel, ker sem bil preveč truden.“ — Bil sem preveč truden, plavati nisem mogel, ergo: utonil sem. To torej govori utopljenec ali pa pripoveduje kdo svoje — sanje! To sta primera, ki sem se jih ravno spomnil.

Cenjena gospoda! Marsikomur se bo zdelo to malenkostno, kakor sploh vsa moja izvajanja. Toda rečem vam, kdor se navadi v mladosti tako pazljivo čitati, tisti tudi pozneje

ne bo vsega požiral, kar se mu bo nudilo, temveč vse bo trezno premišljeval. Mislec v preprih ne bo slepo veroval eni stranki, temveč slišati bo hotel tudi drugo. Primerjal bo besede z dejanji in si naposled napravil svojo sodbo. Mislec ne bo obsojal nikogar in ničesar že zato, ker obsojajo drugi, varoval se bo predsodkov. Mikalo bi me povedati še marsikaj, toda bodi dovolj!

Očitno se mi bo morda, da bi se z zasledovanjem puste resnice in s treznim premišljevanjem izrinila vsa poezija iz šole, da bi n. pr. bajke izgubile vso vrednost. Nikakor! Otroci se naj le naslajajo z bajko, naj jo uživajo, a končno morajo na tej stopnji že vendar zvedeti, da vse to ni res. Saj že misleč otrok sam išče resnico, češ: „Atej, ali je pa to res?“ Priznavam, da se bo tako uničila marsikatera krasna slika, kakor si jo je ustvarila bujna domišljija otrokova, in da bo izgnila marsikaka čarobna fata morgana. Toda s tem, da bomo presojali vsako stvar po pravi vrednosti, pri tem pa nikdar ne pozabljali višjih vzorov, ne bo trpela prava lepota in otroško čuvstvovanje se bo le očistilo kakor zlato v ognju; zakaj prav pravi Diesterweg, ki trdi, da prave srčne in čuvstvene slike ni brez slike razuma. Saj vemo, da čuvstvovanje brez razuma lahko n. pr. vzkipi v lepi fanatizem. Odrnili pa se bo mladina s takim postopanjem tudi od tistega nesrečnega sanjarenja, ki ovira dejanja.

In da hitim h koncu:

Mišljenje nikakor ne nasprotuje čisti veri, temveč jo le poveljuje. Mišljenje je najkrepkejša in najvažnejša opora v vedno težavnejšem boju za obstanek posamezniku in narodu. Mišljenje je najboljše vez državi, saj zbližuje stranke in narode, varuje utopij, prepričuje o potrebnosti in koristnosti državnih uredb itd. Mislec narod bo končno kolikortoliko pravičen vsem stanovom in torej tudi pravičnejši nam učiteljem, Prepričan sem, da

Kadar bo narod misliti znal,
takrat bo narod z nami stal!

Zato pa, predragi, če ovržete tudi način in sredstva, načelo naj ostane:

Vzgojimo mislece!

Iz naše organizacije.

Skupne zadeve.

Jubilejska samopomoč. Ker mi je ta mesec dovršiti račune, sem poslal zaostalim opomine, ali le štirje so se odzvali. Prosim še drugih 10, da to store. Kako je lepo, če ni zaostankov in jaz imam največje veselje, če rečem: Vse je plačano in poravnano. Letos izide imenik članov, torej tisti, ki so se že oglasili, naj se požurijo, da store svojo dolžnost, ker sicer bi zaman iskali svojega imena v poročilu. Ig. 14. maja 1908. Frane Ks. Trošt, t. č. predsednik.

Kranjsko.

Učiteljski krožek št. Vid nad Ljubljano je imel kaj prijeten sestanek 7. t. m. na Šmarni gori. Ker brod čez Savo v Tacnu zaradi velike vode ni vozil, smo se peljali na Medvođe in jo čez Pirniče mahnil na goro. Četudi je semtertja kak težak oblak grozil, da se — izprazni, vendar je le — grozil. Lep razgled in dobra okrepčila so obilo poplačala ves trud. Prijateljski razgovori, napitnice in lepo

„In iz dohodkov tega lista se plačujejo vsi ogromni stroški za ljudsko šolstvo, in še oddajamo vsako leto nekaj čistega dobička v razne dobrodelne namene,“ nam je pojasnjeval major.

Samega strmenja smo zazijali in pozabili bi bili zapreti usta, da nas ni nato opozoril major, češ, da se sicer preveč blamiramo pred učenci.

Ti pa so strmeli popolnoma resno na nas, in niti žilica jim ni kazala na smeh — tako izborni so bili vzgojeni.

Rrrr — zaropče električni zvonec.

„Gospod major, učenec št. 777 je ravno kar mrnil z nosom,“ se oglasi po telefonu glas šolskega generala; „tega nikakor ne smete trpeti!“

„Učenec št. 777! Po paragrafu 333. šolskega reda je strogo prepovedano mrdati z nosom! Zaslužil si kazni in zato ti jih nakažem električnim potom deset, da si boš v prihodnje dobro premislil mrdati z nosom!“ je grmel gospod šolski major.

Učenec št. 777. pa je prebledel in se tudi že pričel zvijati pred krepkimi električnimi sunki, ki so se mu dovajali nevidnim potom na nevidne dele njegovega pregrešnega telesa.

„Čudovito, čudovito!“ je bilo vse, kar se je izvil iz naših prsi.

„Slišite, gospod major, kako pa je mogoče, da je gospod šolski general takoj vedel za mrdanje tega učenca?“ sem vprašal jaz.

„Tudi to ni v zvezi s čarovnijo,“ odgovori gospod major; „gospod general ima napeljan v vsako učno sobo fonograf — čino-graph — zato vse sliši, vse vidi, in vse ve, kar se zgodi v kaki učni dvorani. Tako je tedaj tudi lahko videl mrdanje tega učenca.“

„Da, zdaj umem — njegovemu očesu ne ostane nič prikrita,“ vzkliknem jaz; „zares idealno!“ (Sledi.)

Učitelji.

Vence satiriških pesmi. Napisal Ferdo Plemič.
(Dalje.)

VI. konferenca.

To vam je bila danes burna debata! Rečem odkrito, pravcati tingl-tangl v mesečni seji. Na dnevnem redu je bilo novo berilo, spisala Josin in Gangl.

„Novo berilo!“ vodja odločno odkima. „Novotarije nikdar niso kaj prida.

Stara le vera, star denar sta najboljša, ker le na staro podlago se trdno zida.“

„Ha, ha!“ pravi Porednež: „Prosim opombo.“ Ni še vse dobro, kar je častljivo, staro. Starim ženicam moje vse spoštovanje; vendar navdušen nisem za tako šaro.“

Oster pogled poredneža koj kaznuje. „Prosim, kolega, pustite prazne te marne! Kak naj jih človek tudi protokoluje? Vedno pripombe naj bodo strogo stvarne.“

Drugi nato pa: „Menim, da vendar ne bomo samo na letnico nove čitanke zrl. Upam, da preden h kritiki usta odpremo in debatujemo, bomo knjigo odprli.“

„Jaz za svoj del sem s kritiko davno gotova,“ zdajci oglasi se ženska sredi prepira.

„Knjiga je dobra in boljša kakor so prejšnje, ali premalo na deklice se mi ozira.“

„Vidite, vidite!“ vodja nato zmagonosno, neglede mnogih in raznih prikritih posmeškov. Drugi nato: „Stare imajo pač isti pogrešek!“ Tretji: „Poleg sto drugih tiskovnih pogreškov!“

„Jezik je lep!“ pripomni nekdo iz zbora. „Kdor ne verjame, sam naj verno preizkusi!“

„Kaj bo to jezik!“ še vedno vodja ugovarja. „Dandanes mladež jezik še preveč mi brusi.“

„Pesništvo, sicer prirojeno malce časih, vendar zastopano dobro je in je moderno,“ oni dostavi. Žalosten vidi zdaj vodja, da je osamljen ter zamrmra: „All' inferno!“

„Dobri in lepi posebno so tile odstavki...“ nekdo obširno in točno zdaj nadaljuje. Vodja molči; le tuintam blekne še kakšno, kar se vsekakor vestno protokoluje.

Slednjič seveda po lepi stari navadi še o berilu vrši se glasovanje, in sprejeta z vsemi glasovi je knjiga, kar se napiše višji oblasti na znanje.

In odtodaj na naši šoli gostimo z novim berilom naše prebrumne učence. Sklepno pa prosim vas, dajte o vsem tem molčati, ker so pač tajne uradne konference.

VII. Učiteljski praktikant.

Glavo polno dobrih nauk, glej, ponosno vam drži mladič; v žepu sicer ima maturo, drugega pa, bogme, tudi nič.